

Promjene nastale u krajobrazu Poreštine uslijed nagle urbanizacije

Bronić, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:489806>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Veronika Bronić

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Hortikultura

**Promjene nastale u krajobrazu Poreštine uslijed nagle
urbanizacije**

Završni rad

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Veronika Bronić

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Hortikultura

**Promjene nastale u krajobrazu Poreštine uslijed nagle
urbanizacije**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Alka Turalija, dipl.ing., mentor
2. Doc. dr. sc. Sanda Rašić, član
3. Izv. prof. dr. sc. Siniša Ozimec, član

Osijek, 2019.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda
Smjer Hortikultura

Završni rad

Veronika Bronić

Promjene nastale u krajobrazu Poreštine uslijed nagle urbanizacije

Sažetak: Cilj rada je prikazati promjene nastale uslijed nagle urbanizacije u krajobrazu Poreštine. Grad Poreč i okolina – Poreština, u nekoliko godina bilježi brzi urbanistički razvoj. Grad se razvija kao turističko središte i izgradnja sve više zauzima prirodne prostore obale i zaleđa, a što su poljoprivredne površine i šume. Kako bi se očuvala slika grada i njegov povijesno-kulturni identitet, nužno je primijeniti sve moderne zelene tehnologije i na taj način odrediti pravi smjer razvoja grada uz praćenje kapaciteta nosivosti prostora.

Ključne riječi: Krajobraz, Poreč, promjena, urbani prostor

35 stranica, 26 slika, 1 prilog, 20 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek
Undergraduate university study Agriculture
Course Horticulture

B.Sc. Thesis

Veronika Bronić

Changes occurred in Poreština landscape due to rapid urbanisation

Summary: This paper's objective is to depict the alterations provoked due to a rapid urbanization in the landscape of the Poreč region. In a couple of recent years, the City of Poreč and its environs – the Poreč area – is characterized by an accelerated urbanistic development. The City is being developed as a tourist and hospitality industry hub, while the construction industry increasingly occupies the natural littoral and hinterland areas, demarcated as agricultural lands and forests. As to maintain the City's image and its historico-cultural identity, it is necessary to apply all the state-of-the-art green technologies, thus determining a right direction for City's development while monitoring the environment load capacity.

Keywords: landscape, Poreč, alteration, urban space

35 pages, 26 figures, 1 annex, 20 references

B.Sc. Thesis is archived in the Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	3
3. PROSTORNA, RELJEFNA I KLIMATSKA OBILJEŽJA	4
4. POVIJESNA GENEZA POREČA.....	7
4.1 Predpovijesno doba	7
4.2 Rimsko osvajanje Istre	7
4.3 Antička Istra	8
4.3.1 Propadanje gradova	8
4.3.2 Crkvena organizacija.....	8
4.4 Slaveni u Istri	9
4.5 Istra u sastavu franačkog carstva.....	9
4.6 Feudalizacija Istre	9
4.7 Glagoljaši u Istri.....	10
4.8 Razvoj grada.....	10
4.8.1. Luka.....	10
4.8.2 Promjene oblika poluotoka.....	11
4.8.3 Gradski zidovi	11
4.9 Srednjovjekovna sakralna arhitektura	17
4.9.1 Izgradnja grada od XVI. do XX. stoljeća	18
5. POREČ DANAS	20
5.1 Analiza prostora prema K. Lynch-u	21
5.2 Širenja grada i prostorni plan	29
5.3 Analiza karte namjena površina PP1 (prostorni plan grada).....	30
6. ZAKLJUČAK	32
7. POPIS LITERATURE	33
8. PRILOZI	35

1. UVOD

Povijesna geneza grada Poreča pokazuje znatne promjene u okolišu uz očuvanje povijesne jezgre. Staro rimsko naselje, municipij Parenzo 1, bila je luka za prihvata ponajviše poljoprivrednih proizvoda, ali nikada nije imao veće strateško značenje, iako je cijeli grad bio opasan zidinama i u vrijeme je cara Tiberija postao kolonija, te time dobio potpuno pravo glasa stanovnika. U vrijeme Antike mijenjao je svoju površinu i meliorativnim zahvatima grad je osiguran od erozije i učvršćena je obala. Naglasak na poljodjelstvo proteže se cijelim periodom Antike sve do danas, kada u Poreču djeluje Institut za poljoprivredu i turizam, što su i dvije osnovne razvojne grane cijele Poreštine.

Uspoređujući stare karte razvoja grada s novim prostornim planom, vidljivo je širenje naselja u smislu izgrađenosti i devastacije poljoprivrednih područja neposredne kontaktne zone grada s neposrednim okolišem. Danas, u vrijeme klimatskih promjena i upozorenja svjetskih organizacija o potrebnom strogom očuvanju prirode i prirodnih vrijednosti, očuvanje plodnog tla, šuma i livada, za Poreč ima visoku vrijednost za poboljšanje kvalitete života građana ali i za kvalitetan život budućih generacija. Stoga ovaj rad ima zadatak ukazati na moguća poboljšanja urbanizacije i izgradnje infrastrukture i ostalih arhitektonskih elementa urbanog grada s ciljem osiguranja identiteta ovog posebnog urbanog središta Istre, ali i mogućnost primjene modernih *zelenih tehnologija*² pri izgradnji i širenju, kako poslovne, tako i stambene zone Poreča.

Hrvatska je usmjerila svoj razvoj prema održivom razvoju, dakle s naglaskom na ekološki pristup poljoprivrednoj proizvodnji, zbrinjavanju otpada, velikoj energetske učinkovitosti i primjeni obnovljivih izvora energije, te očuvanju krajobraznih vrijednosti i bioraznolikosti.

¹ Poreč – rimski naziv Parenzo je u vrijeme Rimljana bio *municipij* što znači pravni ustroj grada druge razine važnosti ispod kolonija (*coloniae*) koji je bio luka za prihvata i razmjenu ponajviše poljoprivrednih proizvoda obližnjeg područja

² Zelena gradnja (Green Building) sve više se primjenjuje unutar urbanih središta i metropola svijeta. Oslanja se na moderne zelene tehnologije, prirodne materijale i obnovljive izvore energije, te zelenim infrastrukturnama unutar prostornih planova s ciljem vođenja transformacija izgrađenog okoliša prema održivosti.

Istra, kao jedna od značajnijih njenih regija, mora sprovoditi propisane mjere održivog razvoja i prihvatiti moderne tehnologije koje će omogućiti pravilan budući razvoj svakog njenog urbanog mjesta.

Kapacitet nosivosti nekog prostora, unutar budućeg razvoja grada, mora sadržavati sve parametre koji točno određuju količine izgrađenosti i neizgrađenosti, pritisak prometa, broja turista i smještajnih kapaciteta, pravilnog zbrinjavanja otpada i korištenja pitke vode te planske poljoprivrede, a sve sa ciljem određivanja optimalnih uvjeta za kontinuirano poboljšanje standarda življenja svih građana.

Unutar ovog rada biti će istaknuti dobri, ali i loši primjeri koji su sastavni dio urbanizacije Poreča danas, te će se na konkretnim metodama prikazati i mogući scenarij budućeg razvoja prema zelenim tehnologijama s ciljem održivosti i očuvanja biološke raznolikosti okolnog područja.

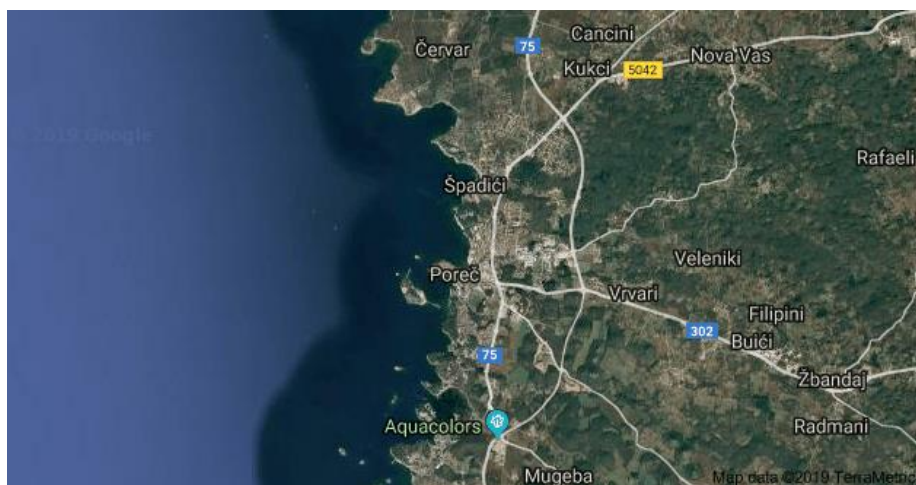
2. MATERIJAL I METODE

Očuvana su povijesno-kulturna nasljeđa dok je na kraju je dat prikaz sadašnjeg stanja uz mogućnost poboljšanja urbanog prostora primjenom određivanja kapaciteta nosivosti prostora uz pomoć zelenih tehnologija. Proučena je sva dostupna stručna i znanstvena literatura, te je izvršeno i istraživanje unutar povijesnog arhiva. Pri prikazu identiteta i slike grada, korištena je metoda K. Lincha i metoda Formana i Godrona. Snimljena je detaljna fotodokumentacija i izvršena je valorizacija prostora i krajobraznih vrijednosti.

3. PROSTORNA, RELJEFNA I KLIMATSKA OBILJEŽJA

Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3.476 km². Područje poluotoka zauzimaju tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija. Površina od 2.822 km² pripada Istarskoj županiji. Središte županije je grad Pazin. Poreč-Parenzo je grad u sastavu Istarske županije i područje grada obuhvaća 58 naselja u kojima živi 16.696 stanovnika. Površina grada zauzima 4,38% ukupne površine Istarske županije (Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06, 16/07,95/08, 46/10, 145/10); Prostorni plan Istarske županije-Službene novine Istarske županije br. 16/11, Državni zavod za statistiku:Popis-2001, Popis-2011). Grad se je smjestio uz obalu i područje grada zauzima plodnu ravnicu omeđenu gorjem koja se širi u unutrašnjost (sl.1). Reljefnu strukturu Istre karakteriziraju: prostrani valoviti ravnjak, kompozitne doline i obale različitog pružanja; zatim brdski prostor u obliku više strukturnih stepenica Čićarije s unutrašnjim padinama Učke, kao i manji oblici, pretežno u priobalnom pojasu (Riđanović, 1975). Prema reljefnoj strukturi Istra je podijeljena na tri različite zone (sl. 2):

1. *crvenu Istru*, koja pretežito zauzima istarski ravnjak karbonatnih stijena i nakupinama zemlje crvenice,
2. sivu Istru, što predstavlja kraj razvijene hidrografske mreže na flišu bujne vegetacije, te se ponekad još i naziva *zelena Istra*,
3. *bijelu Istru*, što čini najviši dio Istre i proteže se uz planine Učku, Planik i Čićariju.

Sl.1) Područje grada Poreča s okolnim mjestima i glavnim prometnim pravcima

Izvor: Istarska enciklopedija, Knjiga – Robert Matijašić, 2005

Sl. 2) Crvena, siva i bijela Istra

Izvor: Rudarsko-geološka studija potencijala i gospodarenja mineralnim sirovinama Istarske županije

Hrvatski geološki institut - Zavod za mineralne sirovine

Klima Istre i Poreča je umjereno sredozemna, duž obale postupno se mijenja prema unutrašnjosti i prelazi u kontinentalnu, zbog hladna zraka koji struji s planina i zbog blizine Alpa. Najniži obalni dio, do nadmorske visine oko 150 metara ima prosječnu siječanjsku temperaturu iznad 4°C, a srpanjsku od 22 do 24°C. Termički utjecaj mora seže dublje u unutrašnjost Istre po dolinama rijeka, a vrlo je ograničen na strmim obalama Liburnijskog primorja. S porastom nadmorske visine u unutrašnjosti Istre prosječne siječanjske temperature snižavaju se na 2 do 4°C, u najvišim predjelima na sjeveroistoku poluotoka i ispod 2°C. Srpanjske su temperatura u unutrašnjosti 20 do 22°C, u brdovitoj Ćićariji 18 do 20°C, a na najvišim vrhovima i ispod 18°C. Prema klimatološkim podjelama podneblja, cjelina Istre ima umjereno toplu klimu, iako se najviši predjeli na sjeveroistoku Istre približavaju klimatskim karakteristikama gorskih, odnosno borealnih podneblja. Obalni pojas Istre često se ubraja u umjereno sredozemna, odnosno submediteranska podneblja (<http://www.istramet.com/klima-u-istri/>).

4. POVIJESNA GENEZA POREČA

Povijest Poreča je duga i vrlo burna. Na području Istre ima dokaza o znaku ljudske djelatnosti već od predpovijesti pa sve do danas, kada je Istra bila naseljena različitim narodima i narodnostima, čija različitost Istru čini uvijek nanovo zanimljivom.

4.1. Predpovijesno doba

Grad Poreč, nastao na poluotoku zapadne obale Istre, počecima naše ere, dok život predpovijesnih razdoblja nije ostavio vidljivih tragova. Pravilnost kojom je bio postavljen sistem ulica rimskog grada pokazuje da njegovi graditelji nisu morali voditi posebno računa o značajnijim građevinama ranijih razdoblja, kao na primjer, što je to bio slučaj u Puli gdje se rimsko naselje razvilo uz podnožje predpovijesne gradine koja je nastavila živjeti kao unutrašnja jezgra grada. No, u neposrednoj blizini obale, okolina Poreča puna je zanimljivim krajobrazom, gdje su brežuljci i uzvisine sačuvali tragove predpovijesnih utbrda, svetišta i nekropola, što dokazuje da je to područje u prvom tisućljeću prije naše ere bilo gusto naseljeno. Brežuljci Mordela, Anđeo, Picug, kao i neke druge uzvisine oko grada, bili su za vrijeme predrimskog života Istre, utvrđeni centri plemenskog života. Arheološka iskopavanja na tim brežuljcima, otkrila su karakteristične predhistorijske gradine, kojima je pripadala i vrlo kvalitetna keramika (Prelog 2007).

4.2. Rimsko osvajanje Istre

Početak nove ere predstavlja rimsko osvajanje Istre u II. Stoljeću pr. n. e., obilježava početak nove povijesne epohe u životu poluotoka, epohe gdje se Poreč jablja kao kolonija sa novim gospodarima koji su osnovani na tom području. Na području Istre, pa tako i Poreča počinju živjeti osnovne jedinice robovlasničke države, gradovi. Počinje proces urbanizacije Istre, tj. proces ubrzane društvene diferencijacije stanovništva. Antički oblici nisu se jednakomjerno proširili preko poluotoka, te prijelaz iz starog u novo nije bio brz (Prelog 2007).

4.3. Antička Istra

Tri glavna istarska municipija: Poreč, Pula i Trst sa svojim teritorijima sačinjavaju ustvari u pravom smislu riječi, antičku Istru. Puni cvat antike obilježen je melioracijom velikih površina zemlje, izgradnjom sistema dobrih cesta, proširenjem rentabilnih kultura karakterističnih za maslinike i vinograde te konačno izgradnjom gradova, luka i brojnih seoskih vila.

4.3.1. Propadanje gradova

Nizom zahvata centralne carske vlasti koji su imali za cilj spriječiti bijeg kolona sa zemlje kao i izbjegavanje vršenja dužnosti i zvanja u gradu, isto tako i Dioklecijanovu reformou prema kojoj se ubiranje poreza temelji na povezivanju jedinice obradive zemlje i ljudske radne snage, život stanovništva u imperiju počeo se odvijati u krutim okvirima nasljednih kasta. Težište života imperija nakon velike krize III. stoljeća već u doba privremene stabilizacije obilježene Dioklecijanovim i Konstantinovim reformama nije više bilo u gradovima, nego na zemlji. Sve što je bilo uništeno tokom toga stoljeća nemira i što je nastavilo propadati, predstavljalo je upravo onu podlogu na kojoj je grad živio kao specifični organizam. Gradovima koji su se nalazili u rasulu samo je postojanje nekih naročitih okolnosti, a prije svega more, srećom, omogućilo je da se održe kao posebni društveni organizmi u novoj povijesnoj situaciji (Prelog, 2007).

4.3.2. Crkvena organizacija

Na nekadašnjim teritorijima glavnih istarskih municipija preuzeo je osnovni oblik crkvene organizacije: biskupija, a sami biskupi postaju odlučni faktori u životu gradova, građana i cijele zemlje. I dok o stalnom porastu moći crkvene organizacije govori velik broj sakralnih arhitektonskih i drugih umjetničkih spomenika širom cijele Istre, među kojima istaknuto mjesto zauzimaju porečke bazilike, nastale između IV. I VI. stoljeća, postoje i karakteristični dokumenti koji je optužuju za nasilja (Prelog, 2007).

4.4. Slaveni u Istri

Posljednje godine VI. i prva desetljeća VII. stoljeća obilježene su provalama Slavena na područje Istre. *O dramatičnom vremenu za bizantsku Istru i sjevernu Italiju, svjedoči na više mjesta Pavao đakon u svojoj Historiji Langobarda. Oko 600. Slaveni, zajedno s Avarima i Langobardima pljačkaju i pale Istru, a napade ponavljaju i 611. Papa Grgur I., u pismu salonitanskom nadbiskupu Maksimu od 1. srpnja 600., izražava svoju žalost i zabrinutost zbog upada Slavena iz Istre u Italiju, a i zbog slavenske opasnosti koja se nadvila nad Salonom* (Piteša,2003). Također isti autor navodi da narodno ime Hrvat nije slavenskog podrijetla već prevladava iranska etimologija u tumačenju etnonima Hrvat.

4.5. Istra u sastavu franačkog carstva

O dubokim promjenama u životu Istre u VII. i VIII. stoljeću govori možda najjasnije kasniji dokument iz samog početka IX. stoljeća, tj. prvih godina franačke vlade u Istri (804.). To je zapis o skupštini predstavnika istarskih gradova, kaštela i istarskog svećenstva, koja je u prisustvu carskih izaslanika. Taj dokument je niz zabilješki o jadikovkama predstavnika gradova za nekadašnjim vodećim položajem u životu zemlje i za samom zemljom koju drže u rukama biskupi, franački feudalci i slavenski seljaci (Prelog, 2007).

4.6. Feudalizacija Istre

Unutar tog razdoblja, do kraja XII. stoljeća, dovršila se feudalizacija Istre, početke koje fiksira još dokument o Rižanskoj skupštini. U toku ta tri stoljeća, od IX. do XII. Istra je napredovala te je bila pretvorena u šareni mozaik posjeda raznih crkvenih i svjetovnih feudalaca i za to vrijeme izgrađuje komplicirani sistem raznih vazaliteta i imuniteta, bio je zapleteni skup odnosa pojedinih feudalaca, gradova i seoskih područja prema bližim i daljim gospodarima. Unutar razdoblja kmetstva doneseno je nekoliko zakonika, no stanovništvo je prolazilo kroz dugogodišnje razdoblje burnih promjena. Predaja Poreča Veneciji 1267.godine, širenje venecijanskog posjeda u Istri, borba grada s biskupima, propadanje Istre (XV-XVIII.), samo su neka događanja koja su Istru promijenila u smislu gospodarskog napretka (Prelog, 2007).

4.7. Glagoljaši u Istri

Glagoljica je staroslavensko pismo rašireno po Hrvatskoj od 9. do 16. stoljeća kada je počinje zamjenjivati latinica. Tvorci su joj bili slavenski apostoli Ćiril i Metod, a trajno se je zadržala i do današnjih dana unutar crkvenih spisa. Roč i Hum kao središta glagoljaštva, hrvatske srednjovjekovne pismenosti i književnosti, svoje korijene vuku iz 9. stoljeća, te se danas u tim gradovima Istre nalazi i najviše kamenih spomenika pisanih na glagoljici (Piteša, 2003).

4.8. Razvoj grada

Tri su osnovna faktora odredila oblik Poreča za vjekove: smještaj na niskom, relativno uskom poluotoku, frotfikacijski pojas kojim je naselje na poluotoku bilo obrubljeno i odvojeno od kopna te prvobitna urbanistička koncepcija s kojom je počeo živjeti kao grad.

4.8.1. Luka

Smještena otprilike u sredini zapadne obale Istre, mali porečki poluotok zajedno s nekoliko otočića oko sebe formira zaštićenu uvalu koja je vjerojatno još u predpovijesnom razdoblju služila kao lučki centar gustim skupinama gradinskih naselja bliže i dalje pozadine. Luka i naselje oko nje uvjetovalo je izgradnju rimskog grada. Kao luka, Poreč je karakter grada i u vrijeme raspada antičkog urbanog života. No, Poreč nikada nije bio velika luka, niti je život nije odlučnije formirao prema moru. Posljednje doba procvata grada XV. stoljeća podignuta je kula svjetionika na otoku sv. Nikole, kao i novo kameno pristanište na južnoj strani grada. Opadanje stanovništva zbog bolesti, i ekonomsko propadanje Istre u XVII. i XVIII. stoljeću, umrtvili su porečku luku (Prelog, 2007).

4.8.2 Promjene oblika poluotoka

Neke promjene doživio je kroz tisućljetnog života grada oblik malenog poluotoka. Osim prirodnih procesa promjena, veće su one koje su nastale kao posljedica nasipavanja južne obale. Nasipavanjem obale do samog rta stvoren je njen današnji oblik na jugozapadnom kraju poluotoka, gdje je kasnije podignuta velika hotelska zgrada (potkraj XIX. i početkom XX. stoljeća), (Prelog 2007).

4.8.3 Gradski zidovi

Gradske zidine kao obrambeni dio grada, danas više ne postoje. Nisu se mijenjale za čitavog postojanja grada, od rimske epohe pa sve do XVII. stoljeća, kada je počelo njihovo uklanjanje. Srednjovjekovni grad nije nikada zauzimao istu površinu kao antički, stoga je na sjeveroistočnoj strani grada stvorena dvostruka linija gradskog zida, unutar koje je prazan prostor u obliku trokuta. Od prvobitnih rimskih zidova nije ostalo do danas ništa sačuvano, vremenom su zamijenjeni drugim zidovima. Prema natpisima 1249. i 1250. godine radovi na istočnoj strani grada su dovršeni, te sagrađeni su zidovi s kulama, i konačno sagrađena dvojna vrata (Prelog, 2007).

Radovi u XIII. stoljeću. Na gradskih zidovima i kulama teško je među ostacima koja su očuvana obzirom na kasnije zahvate pronaći radove XIII. stoljeća. Gradski zid je na južnoj strani potpuno likvidiran. Na istočnoj strani je linija grada ostala očuvana gdje možemo naći ostatke konstrukcije grada XIII. stoljeća. Kako radovi spominju očuvana je nepravilna kula, uz liniju zida, te okrugla kula koja se odvaja od novijeg zida. XIII. stoljeću se također s obzirom na tehniku i način gradnje može pripisati i osnova peterokutne kule na ulazu u grad, koja je obnovljena u XV. stoljeću, o kojem govori natpis na ploči s reljefom lava sv. Marka. To stoljeće nam govori i pokazuje o romaničkom načinu gradnje i obradi kamenih kvadara. Tada je izgrađena palača venecijanskog podestata Poreča. Natpis je izgubljen ali je zabilježen od mnogih historičara grada Poreča. Palača je kasnije bila teško oštećena od Genovežana i kasnije od požara, tako da spisi uglavnom govore o popravcima, te je konačno nažalost srušena 1896. godine, (Prelog, 2007).

Radovi XIV. stoljeća. Neki dokumenti potvrđuju da u to vrijeme u gradu nije bila živa građevna djelatnost. Usprkos financijskoj pomoći od strane venecijanskog senata za popravak kuća te gradske palače sve do kraja stoljeća u spisima se spominju samo ruševine i oštećeni gradski zidovi.

Radovi XV. stoljeća. Ovo stoljeće obilježava novu fazu u građevnom razvoju. Gradi se lukobran na južnoj obali i svjetionik na otoku te velika cisterna na trgu Marafor. Jedna od bitnijih obnova je također spada obnova peterokutne kule na ulazu u grad. Završena je za podesta Francesca Bondulmiera gradnja velike okrugle kule na sjeveroistočnom uglu grada, te za podesta Pietra de Mula dovršena je okrugla kula na jugoistočnom uglu grada, tzv. kula sv. Antonija. Daljnja stoljeća bilježe postepeno uklanjanje velikog dijela gradskih zidina te krparenja (Prelog, 2007).

Promjene izgleda grada. Vallin crtež iz 1775. godine (slika G.della Valle)(Sl.3) prikazuje kako su gradski zidovi izgubili nekadašnju funkciju. Kuće su zamijenile zatvoreni potez zida i tako narušile tadašnju sigurnost grada. Neke od tih kuća sačuvane su sve do danas. Negacija zatvorenog zida se ubrzano nastavila, te rušenjem kule i nasipavanjem obale na potezu od pristaništa oduzet je gradu na toj strani nekadašnji posve zatvoreni izgled (Sl.4). Grad je konačno

okrenuo svoje lice moru. U XVI. stoljeću jedan podestat³ opisuje tu obalu kao "najljepšim od gradskih ukrasa" i daje ju popraviti i urediti. Nestajanjem gradskih utvrđenja na toj strani, južna obala grada postaje istinski životni centar, šta je ostala sve do danas.(Prelog 2007)

³ Podestat (tal. podestà; hrv. potestat; u Dalmaciji poteštät, prema dlm.), naziv koji se daje određenim visokim službenicima u mnogim talijanskim gradovima od kasnog srednjeg vijeka uglavnom sa značenjem glavnog magistrata grada-države (kao što se inače označuje u ostalim gradovima, npr. rettori "rektori"), ali također i lokalnog upravitelja, predstavnika (njemačko-rimskog) cara. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Podestat>

Sl.3) Veduta grada, slika nekad, Vallin crtež 1775. godine, gradski zidovi

Izvor: Prelog, (2007)

Sl. 4) 1945. godina, pogled na južnu i zapadnu stranu poluotoka, razglednica.

Izvor: Prelog, (2007)

Sjeverna strana grada. Sjeverna je strana poluotoka zadržala zatvoreni karakter. Uz stalna krparenja raznovrsnim kamenjem nemoguće je odrediti vrijeme izgradnje pojedinih dijelova. Sjeverna je strana uvijek bila mirna stražnja fasada grada Poreča, za razliku od žive južne strane.

Istočna strana grada. Na istočnoj strani grada najbolje se očuvao karakter nekadašnjih utvrđenja, od peterokutne, središnje kule do okrugle kule. Sačuvan je također donji dio gradskog zida na kojem su visoke kuće, a dio pred zidom je pretvoren u vrtove. Gradska vrata s romaničkim lukovima nažalost su razrušena.

Zapadna strana grada. Na zapadnoj strani grada gradski zidovi su gotovo potpuno nestali. Sačuvani su donji dijelovi nekadašnjeg zida koji je spajao kulu sa jugozapadnog i sjeverozapadnog dijela grada, gdje je uklopljen i zapadni stilobat rimskog hrama. Od prvog stoljeća naše ere, do danas grad je zadržao svoj prvobitni urbanistički raspored, sa sistemom ulica koje se sijeku pod pravim kutom. Prostor grada je tako podijeljen u pravokutne blokove, približno iste veličine. Poreč je usprkos kasnijim transformacijama održao osnovne linije rimskih ulica.

Rimska urbanistička osnova. Očuvanost antičkog Poreča je omogućena s obzirom na očuvanost nekadašnjih sistema ulica i arheoloških istraživanja. Rimske ulice koje su tekle pravcem istok-zapad tzv. *decumanus maximus* zadržao je prvobitni tok sve do danas. ulice u pravcu istok-zapad koje su paralelne sa *decumanusom maximusom* , sjeverna i južna

zadržale su nekadašnje linije, no ipak su malo izmijenjene. Među ulicama u ostalim pravcima koje su tekle, sačuvale su nekadašnju liniju do bombardiranja u Drugom svjetskom ratu.

Forum. U ulicama i građevnim blokovima, središte života rimskog municipija predstavljao je forum. Dan danas to je veliki trg, a današnji naziv preimenovan mu je u "Marafor". Istraživanja su dala podatke o dimenzijama foruma, koja govore kako je zauzimao prostor prosječne veličine (46x45m). Tragovi njegovog popločenja su tom prilikom fiksirani. Zapadni dio je bio uzdignut za jednu stubu, gdje je vodio u hram koji se dizao na jednom njegovom kraku.

Rimski hram. Ostatci te istraživanja pokazuju da je porečki rimski hram bio velika građevina. Od građevine sačuvano je malo dijelova, koji su danas slobodno komponirani. Hram pokazuje stilske karakteristike II. stoljeća n.e..

Ostaci rimskih građevina. Nekada dijelovi kaneliranog pilastira, te čitav kompleks kuća koji je tada s te strane zatvarao grad, nestao bombardiranjem u posljednjem ratu. Obzirom da arheoloških istraživanja nisu dala podatke, možemo nagađati da je rimska kuća pripadala prosječnom tipu. Građevna djelatnost Poreča, u antičkim stoljećima kontinuirala se podizanjem niza sakralnih građevina u gradu i okolici. IV. i VI. stoljeće rezultiralo je podizanjem niza kulturnih objekata u relativno kratkom vremenu. Jedan od njih je i veliki kompleks građevina koji je podigao biskup Eufrazije, koji je dan danas dobro očuvan. Nakon tog poleta uzdizanja antičke građevne djelatnosti nastupilo je postepena destrukcija grada.

Crkvene građevine XI-XIII. stoljeća. Razdoblje u Poreču koje obilježavamo kao najintenzivnije za izgradnju sakralnih objekata. Podignute su razne znamenitosti, u koje ubrajamo benediktinski samostan sv. Kasijana, čiji su ostaci nažalost posve nestali, samostan sv. Anastazija na otočiću sv. Nikole, crkva sv. Petra. Eufrazijeva bazilika (Sl.6) spominje dokument iz XII. stoljeća, nalazila se na sjevernoj strani Decumanusa, toj crkvi pripadala su dva kamena imposta koja se nalaze danas u gradskom muzeju, ukrašena plitkim reljefima. Na njima prikazana je zvijer, za koju se pretpostavlja da je lav, koja šapama grabi ptice, dok su na drugom ptice koje pandžama grabe plijen, zeca. Motivi te obrada životinjskih likova karakteristični su za ranoromaničku skulpturu, što nam ukazuje na to razdoblje. Crkve su nestale, bez svakog traga, no podatci nam ukazuju na razdoblje snažne izgradnje srednjovjekovnog grada.

Srednjovjekovna stambena struktura. Očuvanost rimskih ulica i pravaca, bili su posljedica u izgradnji grada, novije, tj. srednjovjekovne kuće su nadomještavale antičke. Grad je sačuvao romanički komunikacijski sistem grada. Većina sačuvanih objekata potječe iz XIII. stoljeća stoga možemo sa sigurnošću reći da je to vrijeme najvažnije u povijesti srednjovjekovne izgradnje. Pretežni dio kuća je naravno transformiran, tj obnovljen, no tipični romanički zidovi sačinjavaju još i danas jezgru grada. u XVIII. stoljeću također možemo potvrditi veliki pomak u obnovi grada, gradskih zidova i kula, te danas vidljiv ciborij podignut u bazilici iznad oltara. Vremensko određivanje gradnje pojedinih oblika, zavisi o socijalnoj strukturi stanovnika, načinu na koji taj grad prati ritam razvoja, njegovim vezama s drugim središtima. Tako se osim u Poreču romanički način nalazi također u obližnjem gradiću, Balama. Tako da kronološko fiksiranje moguće je tek kada se obuhvati cjelokupni razvoj, stariji oblici u usporedbi s novim, te sam način stanovanja, čak i postoje dekorativni oblici za promjenu ukusa. Za datiranje objekata je zato potrebno uočiti karakter koji je specifičan za svakog od njih. Stoga točno vrijeme nastanka pojedinih objekata je teško odrediti. Tako se neki romanički elementi lako mogu zadržati za kasno-gotički stil ili čak renesansni.

Romanička stambena arhitektura. Od oblika pojedinih objekata, najjednostavniji tip stambene građevine pravokutnog je oblika, gdje su takvi objekti služili kao spremišta, radionice ili čak i staje, ovisno o zanimanju vlasnika. Kod nekih manjih srednjovjekovnih kuća sačuvana su čak i kamena vanjska stubišta, što nam govori o stilu romaničke arhitekture. Kamenje kvadratičnog oblika, postavljenih paralelno karakterizira tehniku gradnje romaničke kuće (sl.5). Na slici možemo vidjeti da je fasada plošna te nema izbočina, osim vijenca koji dijeli katove. Osim oblika kuća, oblike prozora možemo podijeliti na tri tipa, koji su jednostavni četvrtasti obrub, okvir u obliku blagog oblog luka, te bifora. Isto tako, dijelimo oblike vrata, najčešće pravokutnog oblika, te rjeđe blagi obli luk.

Takav stil gradnje zadržao se u Poreču sve do XV. stoljeća, gdje kasnije slijedi gotički stil koji možemo prepoznati pojavom šiljastog luka kod nekih portala, no gotička arhitektura nastupa nakon.

(Sl.5) Romanička kuća

Izvor: Bronić V., 2019

(Sl.6) Eufrazijeva bazilika

Izvor: <https://www.adriagate.com>

Gotička stambena arhitektura. Posvemašnja novogradnja u XV. stoljeću predstavlja nam stil gotičkih kuća, koji je malo na području Poreštine, a osim što ih možemo prepoznati po šiljastim oblicima prozora, već i balkone, te svakojaki dekorativni elementi unutar romaničke strukture zida. Što možemo zaključiti da se ne radi o razvoju novih koncepcija prostora, već samo o razvoju dekorativnih elemenata. Od gotičke arhitekture možemo izdvojiti razliku od romaničke arhitekture, manje, četvrtasto kamenje zamjenjuje se duguljastim, pomnjevije klesanim kvadrima. Prozorski okvir više nije jednostavno građen, već je skup dijelova, naglašavajući njihovu funkciju. Donji dijelovi prozora izbijaju iz plohe zida, gornji dio prozora je u obliku savijenog luka, te se konačno na fasadi ostvaruje harmonična igra proboja, jakih izbočina. Pojave koje se dešavaju u XV. stoljeću, prouzrokovane gotičkom arhitekturom predstavljaju izraz društvenog razvoja njegovog stanovništva. Socijalno stanje tadašnjeg zanatlije, gdje je kuća bila u jedno i radionica i stan, zamjenjuje kuća bogatog trgovca, koja će onda i danas predstavljati također i dućan skupa sa skladištem, tzv. preokreti u evoluciji načina stanovanja, koji se javljaju baš u XV. stoljeću. No naravno to nije u ovisnosti od političke pripadnosti Republici, već posljedica kao takva zavisi u prvom redu od nje.

Među najbitnijim objektima gotičke arhitekture možemo izdvojiti kuću Decumanus 5, iz 1473. godine. (sl.7) Gdje možemo uočiti predivne dekoracije na prozorima, te kamen duguljastog oblika primjerene stilu gotičke arhitekture, te vidne razlike koje razlikujemo u odnosu na romaničku arhitekturu. Od bitnih razlika napominje se to da su znatno veći objekti, po širini, te visini, pri čemu je treći kad niži od ostalih, i sa manjim prozorima, jednostavnih oblika.

(Sl.7) Prozori u stilu gotičke arhitekture, duguljastog oblika

Izvor: <http://www.naturfaszination.de>

(Sl.8) Crkva posvećena Gospi od anđela

Izvori: <http://www.rezerviraj.hr>

4.9. Srednjovjekovna sakralna arhitektura

Podizanje sakralnih objekata, tokom srednjem vijeka, pokazuju srednjovjekovni dokumenti. Nažalost, većina tih kapela i crkvice propale su bez traga još prije XVIII. stoljeća. Plan grada iz XVIII. ukazuje na katedralu te franjevačku crkvu te još četiri malene crkvice, tj. kapele, koje su zabilježene u tom opisu. Za tadašnje vrijeme Poreč je bio grad na čijem su malenom području bile gusto posijane crkve, crkvice i kapele. Bitno je za napomenuti još i crkvu, posvećenu Gospi od anđela (Sl.8) koja stoji još i danas, na glavnom trgu Slobode, u centru Poreča, izgrađena u XV. stoljeću., te posve pregrađena i znatno povećana u XVIII. stoljeću. Osim nje, za vrijeme velikih epidemija kuge, izgrađene su brojne druge crkve većinom u XV. stoljeću, koje su uglavnom sve nestale bez traga. Zaključak izgradnji crkvi i kapela povezano je sa samim razdobljima intenzivnije izgradnje čitavog grada (Prelog, 2007).

4.9.1. Izgradnja grada od XVI. do XX. stoljeća

Tokom XVII. stoljeća dolazi do prekida građevne djelatnosti izazvanom zbog učestalog opadanja stanovništva. Usprkos tome što je grad oživio tokom XVIII. stoljeća, građevna djelatnost je i dalje bila posve beznačajna s obzirom na kvalitetu. Dok su se za vrijeme romanike i gotike u Poreču javljale građevine koje su bile osnovne faze općeg razvoja, predstavljale su primjere srednjovjekovne gradske arhitekture, dok je kasnije građevna djelatnost poprimila karakterističnu fizionomiju provincijskih gradića bez pravog života. Grad Poreč je po broju stanovnika (3000-4000) spadao u red prosječnih europskih gradova u srednjovjekovno vrijeme. U XIX. stoljeću je ponovno dosegao opet takav broj stanovnika, ali tada je već daleko zaostajao iz prosječnih, živih gradova toga razdoblja, i ostao tako do najnovijeg doba, na razini malenog provincijskog gradića. Gradu je XVI. stoljeće donijelo prekid građevnih djelatnosti, a i sa time čak i postepeno rušenje raspuštenih kuća. Spisi iz XVII. stoljeća govore o tome kako je Poreč opustjeli, ruševni grad. Nastavilo se rušenje i za vrijeme postepenog napušćivanja, iz razloga da se dođe do obradive zemlje (gdje je izgradnja poznatih istarskih kašuna (Sl.10), što intervencija Venecije zabranjuje kako bi se održala struktura grada. Kuće izgrađene krajem XVII. i tokom XVIII. stoljeća uglavnom pripadaju najskromnijem i najjednostavnijem obliku gradske kuće. Građene su sitnom kamenom građom i ciglom, klasične istarske kućice, sa vanjskim kamenim stubištem (sl.9). Potkraj XVII. stoljeća, tj. početkom XVIII. stoljeća, nastale su nove, zanimljive kuće unutar gradskih zidina, dok je zid još imao obrambenu funkciju, koje su tada okrenute prema gradu, kasnije najgornji kat tih kuća ipak se okretao prema moru. XIX. i XX. stoljeće donijelo je tipične zgrade, običnog, službenog oblika, podignute od strane Austrije, ne poštujući opći karakter okoline, nastale su kućerine koje su se grubo nametnule porečkim ulicama (Prelog 2007).

Sl.9) Kuća u Eufrazijevoj ulici, u kojoj je danas smješten muzej (kuća Sinčić).

Izvor: Prelog, 2007.

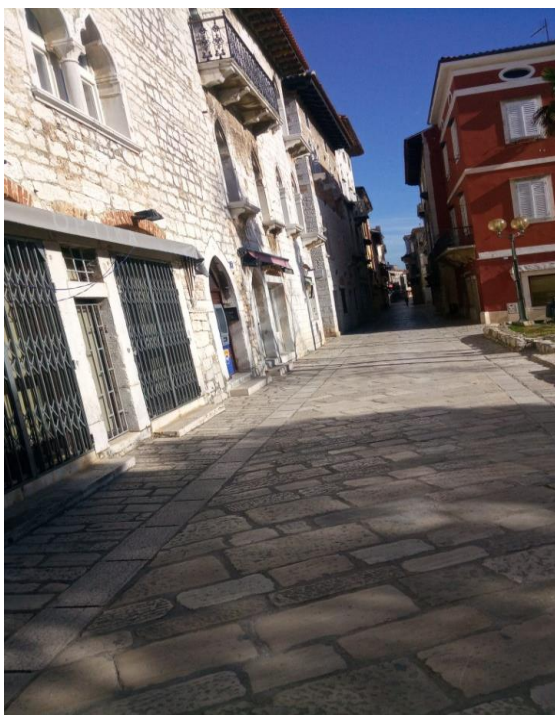

Sl.10) Kažun – klasične građevine za Istru, okuglastog oblika, služe za poljoprivredni alat, rađeni od prirodnog kamena

Izvor: Kažuni: kamena zdanja i krajolici središnje i južne Istre : inventar za povijesno pamćenje, Carlo Donato, 1996.

5. POREČ DANAS

Grad Poreč je do najnovijeg doba očuvao svoju prvobitnu urbanističku osnovu. Njegov se tisućljetni razvoj ima i dalje strogi, tipični sistem izgradnje antičkog grada. Linije antičkih komunikacija, time i nekadašnjih insula, najbolje su očuvani u centru grada pokazuje nam analiza srednjovjekovnih i kasnijih objekata prema rimskom rasteru. Kao središnja komunikacija na kojem je grad izgrađen duž poluotoka zadržao je antički *decumanus maximus*, koji je dan danas među glavnim atrakcijama turista, koja između ostalog nudi i veliku ponudu raznim istarskim suvenirima, odjeće, te istarskim gastro-delicijama. Decumanus (Sl.11) je zadržao središnju komunikaciju duž poluotoka. Poprečne su ulice (Sl.12) održale nekadašnju liniju, dok su velika područja u sjevernom dijelu grada neizgrađena, a sjeveroistok i jugozapad dobio je poremećen nekadašnji sistem ulica i blokova. Različiti odnos prema antičkom urbanističkom sistemu javlja se zbog oscilacija u gustoći gradskog stanovništva, dok njegovo očuvanje u toku srednjovjekovnog života grada, javlja se kao rezultat neposrednog kontinuiteta izgradnje. Opadanje stanovništva dovelo je grad do smanjenja opsega, te kontinuiteta izgradnje samo u središnjem dijelu. Za vrijeme povećanja stanovništva u srednjem vijeku, zbog rušenja i pretvaranja pojedinih dijelova u poljoprivredne površine, izgubljen je nekadašnji raspored grada. U tom slobodnom prostoru dolazi do razlika u karakterima centra i periferije. Tako, nekadašnji centar antičkog života, forum, postaje tokom srednjeg vijeka područje periferije, a danas je on ponovno glavni dio središta grada, koji se razvija kao turističko, prometno i gospodarsko središte sa stalnim porastom stanovništva i naglom urbanizacijom.

Sl. 11) Dekumaova ulica, pogled od Marafora prema trgu Slobode

Izvor: Veronika Bronić, 2019.

Sl. 12) Poprečne ulice, prikaz današnje dekoracije na stepeništu

Izvor: Veronika Bronić, 2019.

5.1. Analiza prostora prema K. Lynch-u

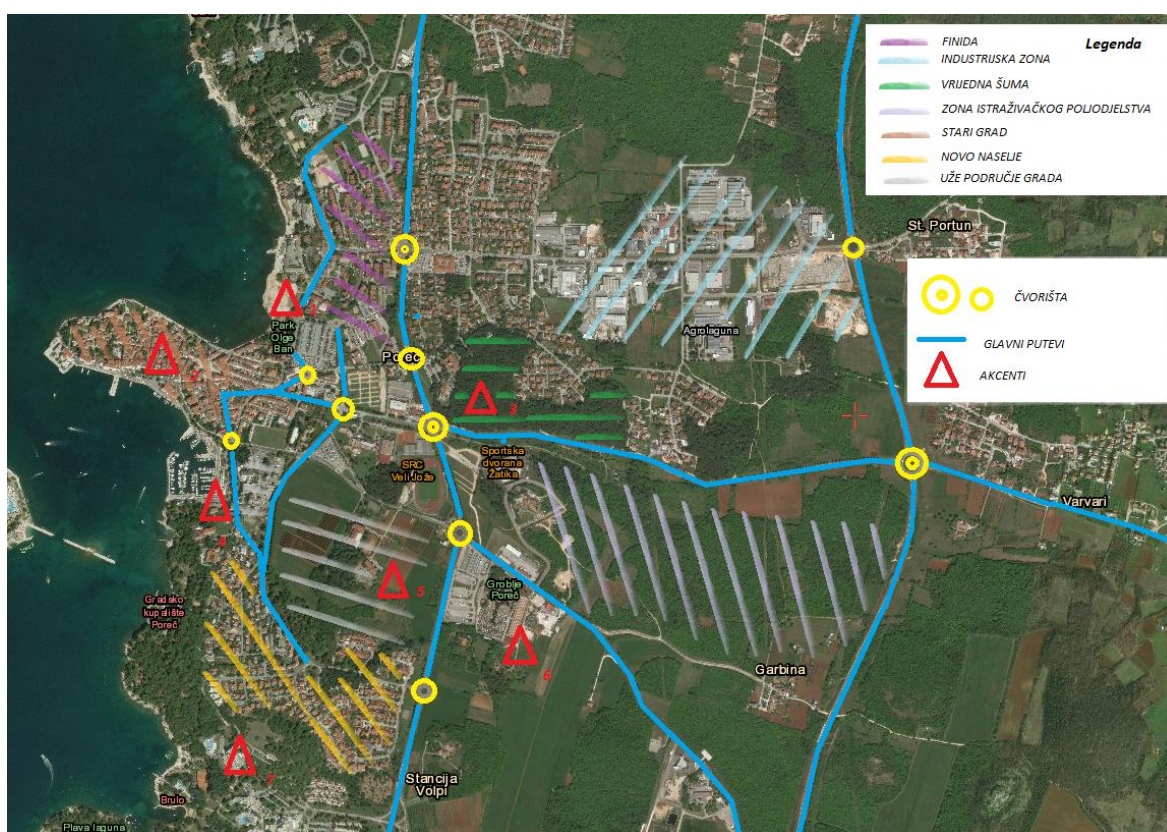
Kevin Andrew Lynch (7. siječnja 1918. - 25. travnja 1984.) bio je američki urbanist i autor mnogih znanstvenih članaka i knjiga. Poznat je po svom radu na perceptualnom obliku urbanih sredina i bio je rani zagovornik mentalnog mapiranja. Njegove najutjecajnije knjige uključuju sliku grada (1960.), temeljno djelo o percepcijskom obliku urbanih sredina. Doživljaj jednog grada može biti mnogo više nego što oko može vidjeti ili uho može čuti. Prema K. Lynchu: *Ništa se ne doživljava samo po sebi, već uvijek u odnosu na neposrednu okolinu, sljedove događanja unutar nje uz sjećanja na neka prošla iskustva* (Lynch, 1960).

Analize sadržaja unutar jedne urbane sredine, njihov međusobni odnos, komunikacija dijelova grada (njegova protočnost), te određeni akcenti koji ostavljaju upečatljivu sliku zajedno sa svime što karakterizira i izgrađuje jednu društvenu zajednicu, moguće je analizirati i definirati na način da daljnja urbanizacija ne mijenja definirano.

Poreč je grad koji se posljednjih godina širi i izgrađuje te je takva analiza nužna.

Lynch promatra i analizira nekoliko glavnih pokazatelja slike grada (sl.13):

- 1 putove
- 2 rubove
- 3 područja
- 4 čvorišta
- 5 orijentire i
- 6 akcente.

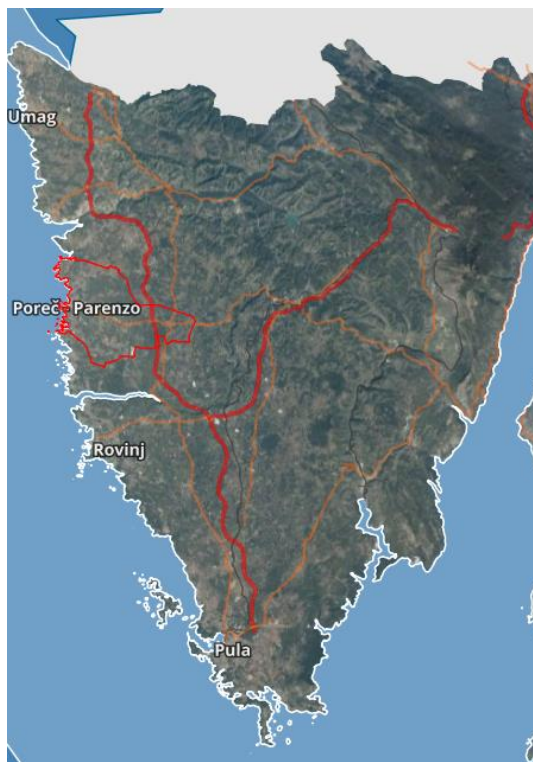

Sl. 13) Prikaz slike (identiteta) grada Poreča prema K. Lynchu. Unutar legende istaknuti su određeni pokazatelji koji tvore identitet Poreča

Izradila: Bronić, 2019.

Putovi. Poreč je dobro povezan unutar gradskih naselja ali i s ostalim područjima Istre jer uz sam grad s njegove istočne strane prolazi brza cesta *Istarski ipsilon*.

To je pravac koji ima izgled ipsilona („Y“) i sa svoja tri kraka povezuje cijelu Istru (sl. 14). Na slici 13) vidljivi su paralelni putovi koji povezuju dva osnovna dijela grada i tvore paralelni, neprekidni, dvostruki komunikacijski protok koji je uvijek otvoren i omogućava brzu komunikaciju ulaska u grad i izlaska iz grada u smjeru sjever-jug. Glavni su putovi povezani i međusobno, tako da čine protočnu mrežu i cijeli grad s okolnim naseljima ima dobru povezanost bez zastoja i gužvi, što je vidljivo pogotovo u ljetnim mjesecima kada je broj gostiju najveći.

Sl. 14) Istarski ipsilon

Izvor: <https://geoportal.dgu.hr/>

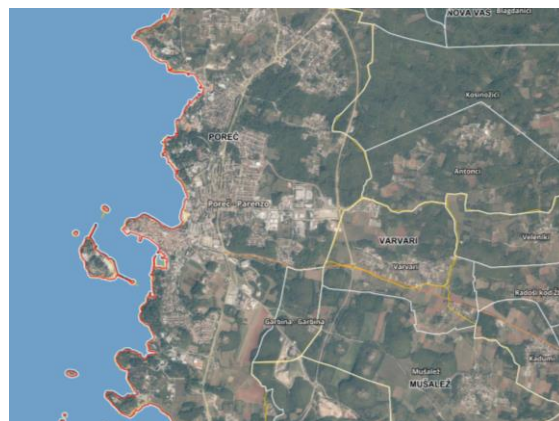
Rubovi. Poreč je i danas karakterističnih rubova koje u naravi čini spoj intenzivne poljoprivrede, šuma i prirode s urbanim središtem. Prema povijesnoj foto-dokumentaciji, ti su se rubovi mjestimice pružali sve do obale i činili izmjenični krajolik izgrađenih i kultiviranih poljodjelnih i šumskih tipova krajobraza, a što je oblikovalo matricu ameboidnih oblika izgrađenosti i neizgrađenosti, tj. urbanog i vrijednog poljodjelnog i šumskog krajobraza (sl. 15 i 16). Danas su ti spojevi izgrađenosti i neizgrađenosti u odnosu na obalu nestali u korist intenzivne gradnje i urbanizacije, što bitno mijenja povijesnu sliku grada.

Uspoređujući kartu Austro-Ugarske monarhije i današnju kartu grada i uže okolice, vidljiva je i stara mreža putova koji su ostali isti, te je jedan dio povijesti ipak očuvan u smislu i današnje dobre povezanosti. Rubne zone grada čine i danas poljoprivredne površine i šume (sl. 16).

Sl.15) Karta Austrougarske monarhija iz 19. stoljeća na kojoj je vidljiva izgradnja grada Poreča na poluotoku i pružanje obrađenih polja i šuma sve do obale mora

Izvor: <https://mapire.eu>

Sl. 16) Rubna zona grada – poljoprivredne površine i šume

Izvor: <https://geoportal.dgu.hr/>

Područja. To su dijelovi grada izrazito ujednačenih i dobro prepoznatljivih karakteristika u kojima je očuvan duh prošlosti ali i gdje se moderna arhitektura i život građana ogleda u strogo prepoznatljivom obliku homogenih obilježja. Pretežito su to površinski veća područja koja u sebi mogu sadržavati različite strukture (arhitekturu, zelene površine, infrastrukturu i sl.) i elemente događanja, a strukturirana su prema već ustaljenim načelima navike i kretanja građana. Poreč je tako strukturno razdijeljen na nekoliko prepoznatljivih područja koja čine ukupnu strukturu grada:

1. stara povijesna jezgra grada = područje kulturnih i turističkih događanja
2. stambena satelitska naselja = područje stanovanja građana
3. proizvodno-trgovačka zona = područje poslovnih subjekata i velikih trgovačkih centara
4. satelitska turistička naselja = potpuno autonomne jedinice opskrbljene svim potrebnim sadržajima

5. rubne poljoprivredne i šumske površine

Stroga razgraničenost opisanih područja vidljiva je na karti *Izmjene i dopune prostornog plana uređenja grada Poreča* (Prilog 1).

Čvorišta. Dobra razgranatost glavnih i sporednih putova što čini prije spomenuti kontinuirani protok vozila, pješaka i drugih prometalaca kroz grad, uzrok je i nastanka mnogih karakterističnih čvorišta. Trgovi i raskrižja tako postaju osnovna oblikovna i prepoznatljiva struktura grada, gdje ljudi pamte pravce i točke razgraničenja različitih pravaca kretanja. Poreč prenosi glavnu sliku čvorišta u obliku trgova i kružnih tokova.

Trgovi su vezani uz samu povijesnu strukturu ali i uz novoizgrađene satelitske turističke objekte, koji uređenjem trga kao osnovne orijentacijske točke postaju ishodište doživljaja grada u punini osjetilne percepcije (Prinz, 2006.). Trg Slobode u starom dijelu grada do kojeg vodi poznata Decumanova šetnica, koja datira još iz rimskih vremena, najveći je gradski trg kojeg krasi barokna crkva *Gospe od Anđela* (sl. 17). Drugi prepoznatljivi orijentir je Trg Marafor koji se nalazi s druge strane Decumanove ulice i orijentiran je prema gradskoj rivi (sl. 18). Trg datira još od antičkog doba i još uvijek je na njemu očuvano izvorno antičko, kameno popločenje.

Sl. 17) Trg Slobode i crkva Gospe od Anđela
Izvor:

<https://www.google.hr/search?q=trg+slobode+poreč>

Sl. 18) Trg Marafor s vidljivim kamenim popločenjem još od Antike
Izvor:

<https://www.google.com/search?q=trg+marafor+poreč>

Tipičnost mediteranskih gradova čine rive koje su mahom povijesnog sloga i dio su povijesne jezgre (sl. 19), no u nekim su slučajevima nekadašnji trgovi danas postali dio sklopa šetnice ili se je rubna zona grada prema moru proširivala, kao što je to slučaj i u samoj povijesnoj jezgri starog grada Poreča. Novonastali akcenti su u naravi trgovi s vrijednim povijesnim građevinama kao što je to Eufrazijeva bazilika, novo izgrađeni objekti hotela i kafića kao što je hotel Palazzo ili pak nastalo proširenje obale današnje marine uz novo oblikovane zelene površine (sl. 19). Time su povijesne, davno srušene zidine, zamijenjene novima artikuliranim prostornim slogovima koji su danas sastavni dio šetnice u obliku trga.

Sl. 19) Porečka riva koja obrubljuje povijesnu jezgru i koja je u novije vrijeme proširivana, a na mjestima nekadašnjih zidina nastali su novi artificijelni prostori. Brojevima i žutom linijom označeni su akcenti trgova i šetnice kako slijedi:

1. Trg Slobode i Crkva Gospe od Anđela
2. Eufrazijeva bazilika
3. Vila Polesini i Trg Marafor
4. Novo izgrađeni hotel Palazzo na nasipanoj podlozi
5. Gradska marina nastala na nasipanoj podlozi uz novu zelenu površinu

Izradila: Bronić, 2019. podloga GoogleEarth

Osim spomenutih trgova prepoznatljivu sliku grada čine i kružni tokovi. Iako je uloga kružnog toka olakšati i ubrzati protok sjecišta dvaju pravaca, danas se uređenje kružnih tokova, kao krajobrazni izričaj, može uvrstiti u oblikovanje razglednice grada koja govori, putem krajobraznog sloga, o tradiciji, poljodjelstvu, biljnom pokrovu ili primjeru starih zanata i sl.. Često kao ures kružnog toka nalazimo slog vinograda, voćnjaka ili maslinika, a ponekad su to glavna obilježja grada oblikovana u cvijeću (ime, grb ili zastava). Pokazati autohtonu floru, zanimljiva je slika koju u sjećanju odnosi i strani i domaći turisti, te je grad Poreč i ovdje nametnuo dio identiteta svog izvornog prostora (sl. 20 i 21).

Sl. 20) Kružni tok na ulasku u grad sa sjeveroistočne strane bliže centru grada, oblikovan ružmarinom, lavandom i stablima maslina

Izvor: Bronić, 2019.

Sl. 21) Kružni tok na vanjskoj obilaznici također na sjeveroistoku grada koji predstavlja standard oblikovnosti odabirom autohtonih biljnih vrsta, stabla maslina i grmovi lavande

Izvor: Bronić, 2019.

Orijentiri. Svaki grad ima upečatljive objekte, prirodne ili izgrađene, ponekad vezane uz neke povijesne događaje, osobe ili legende, a ponekad kao atrakt moderne arhitekture ili krajobrazne arhitekture. Gupčeva lipa u Stubici, Kalelarga, Stradun i još mnoštvo sličnih orijentira, postoje u svim gradovima u Hrvatskoj ali i u svijetu. U povijesti Poreča pojavljivali su se drvoredi divljeg kestena (*Aesculus hippocastanum* L.) kao osnovne smjernice ulaska u grad sa svih strana svijeta i povijesno su ostali kao osnovni orijentir, poznat mnogim starijim a i mlađim generacijama sve do danas, ponekad dobro očuvani, a ponekad samo u manjim skupinama ili kao pojedinačno stablo. Drvored (tal. VIALE) zasađen hrastom crnikom (*Quercus ilex* L.) i divljim kestenom (*Aesculus hippocastanum* L.) unutar povijesne jezgre grada, starosti 80 godina (sl. 22), jedan je od osnovnih obilježja i orijentira Poreča. Nakon II sv. rata dio je starog grada srušen, a na ostacima i ruševinama

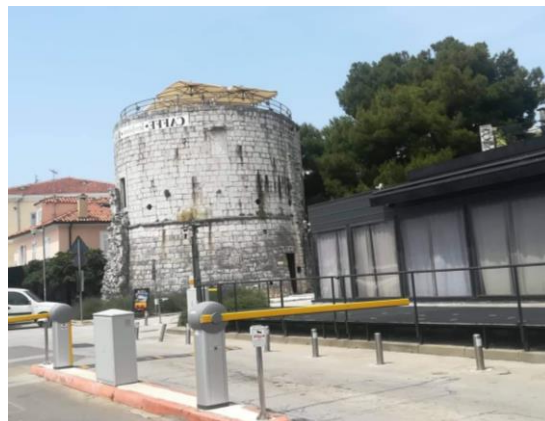
kuća sađeni su šumarci alepskog bora (*Pinus halepensis* Miller) koji danas svjedoče o zbivanjima između dva rata (Pribetić, 2019., pabirci).

Kao glavni orijentir u smislu okupljanja stanovnika na omiljenom mjestu još i danas je Trg slobode, gdje se građani sastaju i družu uz različite aktivnosti. Toranj antičke okrugle kule (sl. 23) koja se vidljivo uzdiže u prostoru starog grada, danas je poznati restoran i orijentir povijesne arhitekture i sastajalište turista ali i građana svih generacija.

Sl. 22) Drvodred star preko 80 god. zasađen pretežitom stablima divljeg kestena.

Izvor: Bronić, 2019.

Sl. 23) Okrugla antička kula, uzdignuta u prostoru, sastajalište i orijentir za strance ali i građane.

Izvor: Bronić, 2019.

Akcenti. Akcenti u prostoru podudaraju se sa svim već opisanim elementima koji tvore prepoznatljivu sliku grada, tako da uz nove atraktivne hotele, biciklističke staze, povijesne kulturne i prirodne znamenitosti, postoji još nekoliko zanimljivosti koje naglašavaju sliku grada i određuju njegov duh, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti, ali i u budućnosti. Stara uskotračna pruga *Parenzana* koja je povezivala Poreč i Trst u dužini od 123 km, izgrađena 1902. i koja je bila u funkciji do 1935., u jednom je dijelu trase danas pretvorena u atraktivnu biciklističku stazu (sl. 24 i 25).

Sl. 24) Parenzana nekada, pruga koja je „život značila“

Izvor:

<https://www.google.hr/search?q=parenzana+poreč+pruga&source>

Sl. 25) Obnovljena trasa povijesne uskotračne pruge Parenzane, danas jedan od glavnih akcenata turističke ponude

Izvor:

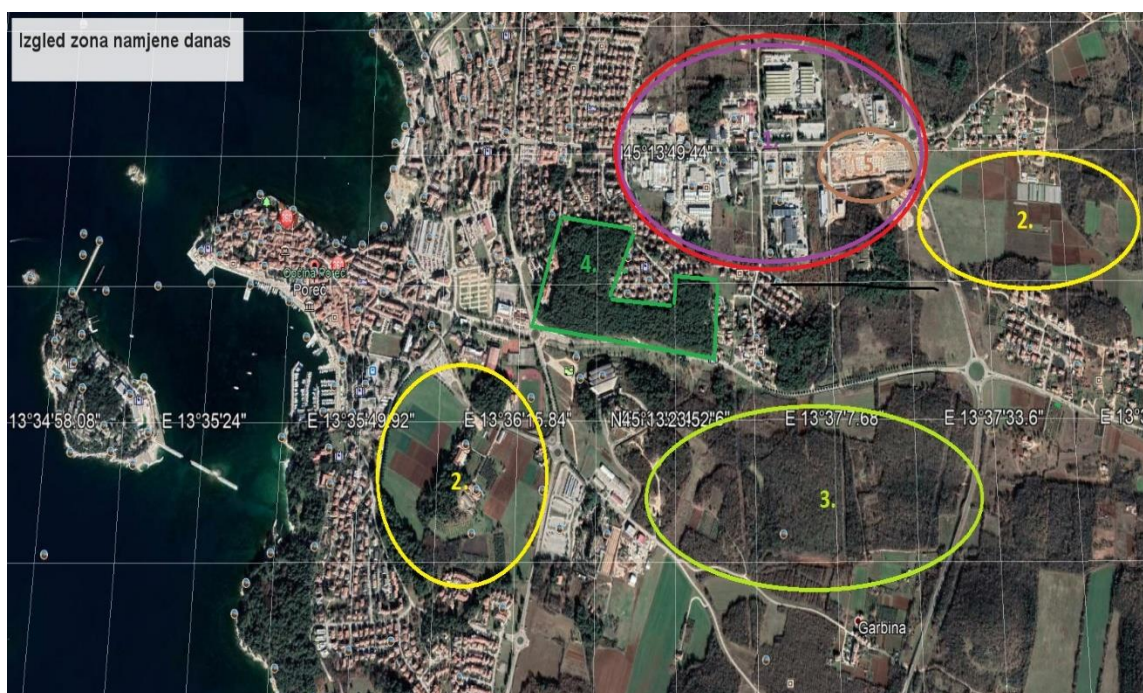
<https://www.google.hr/search?q=parenzana+poreč+pruga&source>

5.2. Širenja grada i prostorni plan

Nakon domovinskog rata i novog političkog ustroja Istre, te dobivanja novih cestovnih komunikacijskih pravaca (Istarski Y), Istra, pa tako i njezini gradovi, dobili su mogućnost brže povezanosti s ostalim dijelovima Hrvatske, ali i susjedne Slovenije i Italije, što je omogućilo i nagli priliv turista ali i zainteresiranost građanstva za turističke djelatnosti i sve djelatnosti koje su vezane uz turizam a ovise o dobroj cestovnoj povezanosti. Poreč je svoje djelatnosti usmjerio prema položaju i reljefnim karakteristikama te se je razvoj grada orijentirao na turizam i poljodjelstvo. Unutar grada stoga djeluje Institut za poljoprivredu i turizam. U svrhu turizma obnovljeni su hoteli, a dio je stanovništva svoje stambene naslijeđene objekte preuredio u smještajne turističke kapacitete. Obzirom na veliki priliv gostiju bilo je potrebno povećati smještajne kapacitete što je rezultiralo brzom urbanizacijom okolnih dijelova grada i naglom izgradnjom novih objekata i infrastrukture. Nadalje, Poreč je kao urbano središte počeo izgrađivati i poslovne objekte, te je kao rezultat nastala poslovno-industrijska zona grada.

5.3. Analiza karte namjena površina PP1 (prostorni plan grada)

Nakon detaljne analize slike grada i šireg prostora, detaljnim planovima morao bi se očuvati identitet prostora sa svim svojim povijesnim i gospodarskim, te prirodnim značajkama. Uspoređujući današnje stanje na terenu i analizirajući pojavnosti u prostoru na teritoriju koji pripada gradu Poreču, možemo uočiti nekoliko nepravilnosti. Usporedba je napravljena sa orto-foto snimkom (GoogleEarth) područja grada (sl. 26) i kartom naslova: *Korištenje i namjena površina*, iz dokumenta Izmjene i dopune prostornog plana uređenja grada Poreča (Prilog 1). Vidljive značajke šireg prostora su: očuvano plodno tlo koje dopire kroz dijelove urbanog prostora sve do mora, te šumski predjeli kao zakrpe u prostoru koji oslikava ameboidno-mozaičan prostor izgrađenosti i neizgrađenosti prostora. Takva prepoznatljiva slika grada do danas, na žalost, nije očuvana i unutar prostornog plana, namjena nekada izuzetno očuvanih i vrijednih poljoprivrednih površina u budućnosti je građevinsko zemljište. Unutar slike 24) pod brojem 1 (ljubičasto označena površina) određena je za razvoj pretežito zanatskih djelatnosti, no taj se prostor danas ubrzano izgrađuje i širi u svrhu proizvodnih hala i trgovine.

1. = kritična zona intenzivne izgradnje trgovačkih i industrijskih postrojenja i objekata koja je unutar PP1 označena kao zona proizvodnje, no pretežito zanatskih radnji
2. = proizvodna, pretežito zanatska gospodarska namjena

3. = poljoprivredno obradivo tlo

4. = šuma gospodarske namjene

5. = šuma posebne namjene

6. = izgradnja trgovačkog centra

Sl. 26) Prikaz sadašnjeg stanja u prostoru grada Poreča koje nije sukladno PP1 t, prikazu korištenju namjena površina unutar prostornog plana

Izradila: Bronić V., 2019

6. ZAKLJUČAK

Danas smo svjedoci nagle urbanizacije i širenja gradova. Sukladno klimatskim promjenama sva urbana središta morala bi dobro izračunati nosivost prostora, tj. moguće intervencije ljudi u neposredni okoliš, kako bi kvaliteta življenja ostala ista ili se poboljšala. Poreč je grad koji se svakodnevno širi. Njegova prepoznatljiva slika je kulturno i povijesno nasljeđe graditeljstva, poljoprivrede i šume koje ga okružuju, te razvoj grada kao jednog od turističkog središta obalne Istre. Njegova prepoznatljivost stoga mora biti naglašena i urbanizacija ne bi smjela zauzimati karakteristične prostore koji još i danas tvore sliku grada, tj. njegov imidž. Matrica šireg prostora ogleda se u plodnim poljima i šumama, a obala je stjenovita i razvedena, te je i sama povijesna jezgra grada smještena na poluotoku. Prenagla izgradnja može ugroziti obalni pojas, a zadiranje u unutrašnji dio može ugroziti plodno tlo i šume. Karakter širenja grada stoga mora biti strogo definiran, a okolno područje određeno prostornim planom u korist zelenih struktura,

Danas smo svjedoci promjene prostornih planova u svrhu agresivne izgradnje, a što je loša navika lokalnih vlasti.

Kako bi se devastacija prostora ublažila, u budućnosti bi se morali provoditi planovi izračuna kapaciteta nosivosti prostora u odnosu na izgrađenost i neizgrađenost, prihvaćanja određenih djelatnosti koji mogu nepovratno uništiti okoliš ili broj ljudi koje prostor može primiti, a što se odnosi i na broj priliva turista kroz godinu.

Jedino promišljenom urbanizacijom i gospodarenjem resursa kao što su plodna polja, šume, priroda, obala i more, Poreč može u budućnosti osigurati pravi put razvoja u vidu Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske.

7. POPIS LITERATURE

1. Anonymous: Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“ broj 86/2006., 125/2006., 16/2007., 95/2008., 46/2010., 145/2010.)
2. Donato, C. (1996.): Kamena zdanja i krajolici središnje i južne Istre: inventar za povijesno pamćenje. La mongongolfiera, Trst
3. Lynch, K. A. (1960.): The Image of the City. The MIT PRESS, New York
4. Matijašić, R. (2005.): Istarska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
5. Miko, S. (2013.): Rudarsko-geološka studija potencijala i gospodarenja mineralnim sirovinama Istarske županije. Hrvatski geološki institut - Zavod za mineralne sirovine, Županija, zagreb
6. Piteša, A. (2003.): Slaveni i rana hrvatska država. Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 95 (1.), 471-518
7. Prelog, M. (2007.): Poreč grad i spomenici. Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
8. Pribetić, Đ. (2019.): Pabirci, neobjavljena knjiga, razgovor obavljen 22.06.2019., Poreč
9. Prinz, D. (2006.): Urbanizam, svezak 1., Urbanističko planiranje. Arhitektonski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
10. Riđanović, J. (ur.) (1975.): Geografija SR Hrvatske, knjiga 5, Sjeverno Hrvatsko primorje. Školska knjiga, Zagreb

Internetske stranice

11. Adriagate.com – info: <https://www.adriagate.com> (preuzeto 13.5.2019)
12. Josephi, O. (2019.): Faszination de Nature. <http://www.naturfaszination.de> (preuzeto 13.5.2019)
13. Geoportal/hr: <https://geoportal.dgu.hr/> (preuzeto 16. i 17.6.2019)
14. Mapire/eu: <https://mapire.eu> (preuzeto 16.6.2019)
15. <https://www.google.hr/search?q=trg+slobode+poreč> (preuzeto 13.5.2019)
16. <https://www.google.com/search?q=trg+marafor+poreč> (preuzeto 16.6.2019)
17. <https://www.google.hr/search?q=parenzana+poreč+pruga&source> (preuzeto 15.6.2019)
18. <https://www.google.hr/search?q=parenzana+poreč+pruga&source> (preuzeto 16.6.2019)
19. <http://www.istramet.com/klima-u-istri/>. –preuzeto (16.06.2019)
20. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Podestat> -preuzeto (16.6.2019)

